

MAKTABGACHA TALIM TASHKILOTINING MILLIY AN'ANALARI VA MADANYATNI SAQLASHDAGI O'RNI

Nigora Mamatmo'Minova

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Maqsuda Norbosheva

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Ijtimoiy-gumanitar fanlar
kafedrasi dots.v.b. psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya:

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarining bolalarga milliy an'ana va qadriyatlarni singdirishdagi o'rni yoritilgan. Unda tarbiyaviy jarayon orqali yosh avlodda vatanparvarlik, milliy o'zlik, urf-odatlariga hurmat kabi sifatlarni shakllantirishning usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, o'yin, musiqa, ertak va bayramlar kabi vositalar orqali milliy madaniyatni bolalar ongiga singdirishning samarali yo'llari tahlil qilinadi. Maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarining ma'naviy-ma'rifiy ishlaridagi dolzarb vazifalar hamda tarbiyachilar zimmasidagi mas'uliyat haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: milliy an'ana, madaniy meros, maktabgacha ta'lim, tarbiya, vatanparvarlik, ma'naviy qadriyatlar, xalq og'zaki ijodi, urfdodlar, ta'lim jarayoni, bolalar tarbiyasi.

Har bir xalqning o'ziga xos milliy an'analari, urf-odatlari va boy madaniy merosi mavjud bo'lib, bu qadriyatlar yosh avlod tarbiyasida muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, inson shaxsining shakllanishida dastlabki bosqich bo'lgan maktabgacha ta'lim davri bolalarga milliy o'zlikni anglash, ajdodlar merosiga hurmat bilan qarash ko'nikmalarini singdirishda alohida ahamiyatga ega. Bugungi kunda ta'lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri – globallashuv sharoitida milliylikni asrab-avaylash, uni yoshlarga to'g'ri yetkazishdan iborat. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha ta'lim tashkilotlari bolalar ongiga milliy qadriyatlarni singdirish, madaniy merosni o'rgatish va uni amaliy faoliyat orqali mustahkamlashda beqiyos o'rin tutadi. Mazkur maqolada aynan ana shu yo'nalishdagi tarbiyaviy ishlarning mazmuni, ahamiyati va natijalari tahlil etiladi.

Milliy an'analari va madaniy meros har qanday xalqning o'ziga xosligini, tarixiy ildizlarini va dunyoqarashini belgilab beruvchi muhim boylikdir. Bu qadriyatlarni kelgusi avlodga to'laqonli yetkazish esa, avvalo, ta'lim-tarbiya tizimi, ayniqsa, maktabgacha ta'lim bosqichining zimmasidagi muhim vazifadir. Chunki inson shaxsining shakllanishida ilk bolalik davri asosiy poydevor hisoblanadi. Shu boisdan, maktabgacha ta'lim tashkilotlari nafaqat bolalarni maktabga tayyorlash, balki ularning milliy o'zlikni anglash, o'z xalqining

tarixiga, tili, dini, urf-odatlariga hurmat bilan qarashini ta'minlashda beqiyos rol o'ynaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalar — bu dunyoni endigina anglayotgan, o'zida ijtimoiy axloqiy mezonlarni shakllantirayotgan avloddir. Ularning ongiga milliylikni singdirish, o'zbek xalqining qadimiy urf-odatlari, marosimlari, bayramlari haqida tushuncha berish, bu qadriyatlarni sevadigan, qadrlaydigan inson sifatida voyaga yetkazish o'ta muhimdir. Shu jihatdan, maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyaviy faoliyatni olib borishda milliy-madaniy merosdan samarali foydalanishi lozim. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarga milliy qadriyatlarni o'rgatishda turli shakl va metodlardan foydalanilmoqda. Jumladan, xalq og'zaki ijodi namunalari – ertaklar, maqollar, topishmoqlar, qo'shiqlar, milliy o'yinlar, bayramlar, marosimlar orqali tarbiyalash keng qo'llanilmoqda. Masalan, "Navro'z" bayrami doirasida bolalarga qadimiy udumlar, milliy taomlar, milliy kiyimlar haqida tushuncha beriladi. "Sumalak sayli", "Yangi yil", "Mustaqillik kuni" kabi bayramlar orqali esa bolalarda vatanparvarlik, milliy g'urur, mustaqil fikrlash kabi hislar shakllanadi. Shuningdek, mashg'ulotlarda milliy kuy-qo'shiqlarni tinglash, raqs harakatlarini bajarish orqali bolalar estetik didni, musiqiy tafakkurni, madaniy ongini rivojlantiradi. O'zbek xalqining tarixiy shaxslarini, buyuk mutafakkirlarini tanishtirish, ularning asarlaridan namunalar keltirish orqali esa bolalarda kitobga, ilmga, mehnatga muhabbat uyg'otiladi. Shu bilan birga, oila va tarbiyachilar o'rtasidagi hamkorlik ham bu jarayonda katta ahamiyat kasb etadi. Maktabgacha ta'lim muassasasi va oilaning uyg'un ishlashi bolalarning qadriyatlarni to'g'ri anglashiga zamin yaratadi. Bugungi globallashuv jarayonida xorijiy madaniyatlarning ta'siri kuchaygan bir paytda, o'z milliyligimizni saqlab qolish, uni yosh avlod ongiga singdirish davlatimiz oldidagi dolzarb vazifalardan biridir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-aprel "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi farmoni ham aynan shu maqsadga xizmat qiladi. Unda milliy qadriyatlar asosida ta'lim berish, madaniy-ma'naviy tarbiya beruvchi dasturlarni joriy qilish belgilab qo'yilgan. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari nafaqat ta'lim beruvchi muassasa, balki yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalovchi ijtimoiy makon sifatida katta mas'uliyatni zimmasiga olgan. Ular orqali bolalar o'z millatini, xalqini, tilini sevishni, ajdodlar merosiga hurmat bilan qarashni, madaniyatini qadrlashni o'rganadi. Demak, bugungi ta'lim siyosatida maktabgacha ta'lim orqali milliy qadriyatlarni asrash, ularni bolalarning hayotiy tajribasiga singdirish eng asosiy va dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Maktabgacha ta'lim – bu nafaqat bolaning ilk bilim oladigan joyi, balki u jamiyatning madaniy qadriyatlari, urf-odatlari va milliy an'analarini singdiradigan muhim tarbiya muassasasidir. Aynan shu davrda bola ongida vatanparvarlik, hurmat, mehnatsevarlik, o'z xalqiga bo'lgan muhabbat kabi ezgu tushunchalar shakllanadi. Bugungi globallashuv zamonida yosh avlodni milliy ildizlarimizga sodiq holda tarbiyalash – dolzarb vazifalardan biridir.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari yosh bolalarga nafaqat o'qituvchilik, balki tarbiyachilik missiyasini ham bajaradi. O'zbek xalqining boy madaniy merosi – xalq ertaklari, maqollar, qadimiy o'yinlar, milliy kiyimlar, bayramlar maktabgacha ta'lim muassasalarida amaliy tarzda o'rgatilishi lozim. Bu orqali bolalarda milliy o'zlikni anglash, o'z tarixiga, tili va diniga hurmat bilan qarash hissi paydo bo'ladi. Misol uchun, Navro'z, Mustaqillik kuni yoki boshqa milliy bayramlar bolalar bog'chalarida keng nishonlanadi. Bunday tadbirlar orqali bolalar qadimiy marosimlar, milliy qo'shiqlar, raqslar va urf-odatlar bilan tanishadilar. Ayniqsa, ota-onalar ishtirokidagi tadbirlar oilaviy qadriyatlarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Bundan tashqari, maktabgacha ta'limda xalq og'zaki ijodiyoti – ertaklar, topishmoqlar, dostonlar asosida mashg'ulotlar o'tkazilishi, bolalarda tafakkur, til boyligi va axloqiy fazilatlarning shakllanishiga katta hissa qo'shadi.

Tarbiyachilar bu jihatlarni har bir darsga singdirgan holda, bolalarni o'z millatining qadriyatlari bilan tanishtirib borishlari zarur. Shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalarida milliy hunarmandchilik namunalari – kashtachilik, kulollik, yog'och o'ymakorligi haqida tushunchalar berish orqali bolalarda estetik did va mehnatga muhabbat tarbiyalanadi. Bu esa nafaqat madaniy merosni saqlab qolish, balki uni yosh avlodga yetkazishning samarali usulidir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari – bu kelajak avlodni milliy g'urur va an'analar ruhida tarbiyalaydigan muhim maskanlardir. Bolaning ilk qadami bosiladigan ushbu muhitda xalqimizning boy madaniyati va qadriyatlari asosida tarbiya berilsa, kelajakda vatanparvar, millatiga sadoqatli, ongli avlod voyaga yetadi.

Xulosa qilib aytganda, inson shaxsini shakllantirish ilk bolalik davridan boshlanadi. Shu bois biz pedagoglar yosh avlodga milliy an'analarimiz, madaniy meroslarimizni asrab avaylashni bolalar ongiga singdirib borishimiz lozim. Xalqning madaniy merosi va milliy an'analari har bir avlod tomonidan asrab-avaylanishi va davom ettirilishi lozim bo'lgan muqaddas qadriyatlardandir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari esa bu qadriyatlarni bolalarning ongiga singdirish, ularni milliy ruhda tarbiyalashda asosiy poydevor vazifasini bajaradi. Bolalik davrida olingan milliy tarbiya inson shaxsining butun hayotiga ta'sir ko'rsatadi.

Shunday ekan, maktabgacha ta'lim muassasalarida milliy an'ana va urf-odatlarga asoslangan mashg'ulotlarni tashkil etish, madaniy tadbirlar o'tkazish, xalq og'zaki ijod namunalari orqali tarbiya berish orqali bolalarda milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik, estetik did va axloqiy fazilatlarni rivojlantirishga erishiladi. Bugungi globallashuv jarayonida bu jarayon yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli, har bir tarbiyachi va pedagog milliy qadriyatlar targ'ibotchisiga aylanishi zarur.

ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2019-yil 29-aprel “Maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. (2020-yil yangi tahriri).
3. Karimova R.X. Milliy tarbiya asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
4. Yusupova M.T. Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash. — Toshkent: Fan, 2020.
5. Amonov M., Ismoilova G. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
6. Abdullayeva Z.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik asoslari. — Toshkent, 2022.
7. Vohidov A. O‘zbek xalqining urf-odatları va an‘analari. — Toshkent: Ma’naviyat, 2017.
8. Respublika maktabgacha ta’lim markazi tomonidan tasdiqlangan “Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash va o‘qitish bo‘yicha davlat dasturi” (2023-yilgi nashri).
9. Kulmamatova, F. (2025, February). YOSHLARDA DESTRUKTIV XULQ-ATVOR SHAKLLANISHINING MUAMMOLARI. In Innovate Conferences (pp. 6-10).
10. Sharafutdinova, K. G., Kulmamatova, F. K., & Haydarova, S. (2021). The role of cognitive psychology in the elimination of destructive behavior. Asian Journal Of Multidimensional Research, 10(4), 957-964.
11. Farmonova, S. (2021). Opportunities for the Development of the Communicative Culture of Future Teachers through the Design of Teaching. International Journal of Culture and Modernity, 11, 172-175.
12. Farmonova, S. (2021). Pedagogical and Innovative Activities in Project Education. International Journal of Culture and Modernity, 11, 176-180.